

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
Başkanlığı

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
Mongolian Studies Center

MAMYSHEVA MOLDIR YERLANOVNA 6D020500 – bölümünden doktora (PhD Doktora) derecesi için hazırlanan: «Abay eyaleti mikrotoponimlerinin dilsel kültürel sistemi (Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerin yer-su isimlerine dayalı)» konulu tez çalışmasına

FİKİR

Araştırma konusunun önemi. Coğrafi adlar bilimi, herhangi bir ülke, devlet için siyasi, tarihi, sosyal ve kültürel açıdan etno-tanımlayıcı, etno-bilişsel değere sahip bir bilim alanıdır. Bu bilimin, bölgenin çalışmasında, halkın tarihini ve kültürünü bilmede etkinliği çok önemlidir. Toponimik araştırmaların uygulanmasında en önemli husus, dilsel imajın, ulusun felsefi tutumunun, halkın toponim materyallerine dayanarak açıklanmasıdır. Kazakistan toponiminde yer-su adları ile ilgili araştırmaların yapıldığı, ancak belirli bir bölgedeki tüm yerleşim adlarını kapsayan kronolojik araştırmaların az olması bu çalışmanın aktüalitesini ve önemini göstermektedir. Bu, tez konusuyla ilgili yapılan bir çalışmada, daha önce ele alınmamış, yalnızca bazı bölgelere özgü dışlanmış sorunları tespit etme fırsatının ortaya çıktığını ve çalışmanın bilimsel potansiyelinin arttığını göstermektedir.

Mikrotoponimlerde, bazı diyalektik özelliklerle birlikte, halkın tarihinin gerçeklerini, yaşam tarzının özelliklerini ve bu bölgenin dünya görüşlerini yansıttığı bilinmektedir. Küreselleşme koşullarında ve popüler kültürün etkisi altında, bu dil materyali iz bırakmadan kaybolabilir, bu nedenle onu toplamak ve saklamak çok önemlidir. Bu soru aynı zamanda araştırma çalışmalarının önemini vurgulamaktadır.

Tezin çalışması, yer-su isimlerle ilgili dilsel materyalin tarihsel ve karmaşık analizine, dilsel yorumlara, coğrafi isimlerin kültürel çalışmalar açısından formüle edilmesine, coğrafi isimlerle ilgili folklor kaynaklarının incelenmesine dayanmaktadır. İşte onomastik değişikliklerin dinamiklerini, kültürel ve tarihsel gerçeklerin ve sosyo-ekonomik değişimlerin bir yansımasını görebilirsiniz. Çalışma sırasında toponomik birimlerin bileşen bileşimi, yapısal tipleri ve modelleri kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

Tez yazarı M.E. Mamysheva'nın Abay eyaletinin toponimin kapsamlı bir analizi ile sonuçlandırılması, mikrotoponimlerin dilbilimsel faaliyet potansiyelini, yani sosyo-politik ve ilgili ideolojik faktörlerin etkisi gibi dış faktörlere rağmen, Abay eyaletine ilişkin nesnelere yer isimlerinde, genel olarak doğal nesnelere ilişkili yer isimlerinde istikrarın hakim olduğu tespit edilmiştir. Bu gerçek, tezcinin araştırma çalışmalarını kapsamlı bir şekilde analiz etmesine izin vermiştir. Buna göre, araştırma çalışmasının 1. bölümünde, tez yazarı, yer isimleri «İnsan-toplum-doğa» kavramına gruplandırılmış ve kavramsal sisteme dayanarak, mikrotoponimlerin dilbilimsel özelliklerini, ulusal dünya görüşünü ve felsefesini, ulusal düşünce ve algının derinliğini inceler, yani ulusal yer isimlerin içeriğini ortaya koymaktadır. Araştırma çalışmasının "Mikrotoponimlerin sözcüksel-anlamsal ve kelime oluşturucu karakter" başlıklı ikinci bölümünde yazar, mikrotoponimlerdeki dilsel katmanları tespit etmekte, bunları yapısal bir bakış açısıyla incelemekte, yapısal ve sözcük-oluşturucu özelliklerini belirlemektedir.

Abay eyaleti Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerindeki mikrotoponimlerin dilsel, sözcük oluşturucu ve yapısal özellikleri araştırma **konusu olarak ele alınmıştır.**

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
Başkanlığı

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
Mongolian Studies Center

Araştırmanın konusu. Araştırma çalışmasının konusu, Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinde bulunan mikrotoponimlerdir.

Çalışmanın amacı. Çalışma, Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin dilsel kültür sisteminin dilbilimsel temelleri ve çalışmanın amacına uygun olarak geleneksel dilsel paradigma çerçevesinde mikrotoponimlerin kullanımı temelinde kapsamlı bir sözcük oluşturma ve yapısal incelemesini amaçlamaktadır.

Bu hedefe ulaşmak için aşağıdaki görevler gerçekleştirilmiştir:

- Onomastik uzayın ve dilbilimin mikro-isimsiz sisteminin çalışmasının seyri analiz edildi;
- Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimleri sınıflara göre sınıflandırılmıştır;
- Abay eyaleti Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerinde halk bilgisi ortaya çıkarıldı;
- Bölgelere göre, mikrotoponimler, insan, toplum, doğa konular altında mikrotoponomik bir görüntü oluşturan kavramların bir göstergesi ile gruplandırılmıştır;
- Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerin bilişsel ve etnokültürel doğası farklılaşmıştır;
- Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerin sınıflara göre sınıflandırılmasını gösteren kelime oluşturu yapısal özellikler tanımlanmıştır.

Araştırmanın teorik ve metodolojik temeli olarak, Araştırmanın teorik ve metodolojik temeli olarak A. Abdrakhmanov, E. Koyisybayev, T. Zhanuzakov, O. Sultanyaev, E. Kerimbayev, E. Zhartybayev, K.K. Rysbergen ve diğerlerinin Kazak onomastiğinin ortak problemleriyle ilgili araştırmaları bulunmaktadır. Ayrıca araştırma çalışmalarının temeli, bölgesel toponimlerle ilgili konulara değinen K. Saparov, B. Biyarov, A. Alimhan, U. Erzhanova, Ş. Seyitova, E. Orynbetova gibi araştırmacıların bilimsel çalışmalarıydı. Çalışma sırasında, mikrotoponimlerin tarihsel doğası, Kazak toponimlerin stratigrafisini çeşitli bölgesel düzeylerde araştırmıştır. T. Zhanuzakov, U. Erzhanova, B. Biyarov gibi araştırmacıların yazıları incelenmiştir. Yer adlarının doğal çevre ile ilişkisi ile ilgili sorulardaki tez yazarı, E.M. Murzayev, B.A. Budagov, B. H. Hasanov, K. Konkobayev, J. D. Dostay, A. R. Medeu ve diğerlerinin araştırmalarına rehberlik etti. Peyzaj dinamikleri ve mikrotoponiminin çevresel konuları üzerine yapılan araştırmalar, S. Omarbekova, A. E. Ayapbekova, A. U. Mankanova, Z.K. Myrzaliev, K. T. Mambetalieva, U. J. Sagymbay ve diğerlerinin bilimsel çalışmaları temelinde gerçekleştirilmiştir. A. Abdrakhmanov, E. Koyisybayev, T. Zhanuzakov, O. Sultanyaev, T. Zhanuzakov, E. Kerimbaev, K. Rysbergen'in etnik kültürel yönlerinde mikrotoponimlerinin dilbilimsel özellikleri A. A. Abdrakhmanov, E. Koyisybayev, T. Zhanuzakov, O. Sultanyaev, T. Zhanuzakov, E. Kerimbaev, K. Rysbergen'dir. A. Arysabayev, B. Abdulaliluly, A. A. Alimhan, D. Ş. Bikenov, A. N. Bekmesheva, B. N. Biyarov, G. N. Dzhumadillayeva, G.C. Ermekbayev, Ş. Seyitova, J. A. İsmaylova, Z. A. Kulamanova, A.B. Makulbek, B. T. Tasbulatov, U. R. Erzhanova ve diğerleri dilsel doğa çalışmalarını metodolojik temel olarak kullandılar. Mikrotoponimlerin anlamsal, morfolojik, fonosemantik yönlerinde, A. Makulbek, A. Abdrakhmanov, K. Rysbergen, B. Biyarov, B. Kasym, J. Bugibayeva gibi araştırmacıların teorik yazıları, mikrotoponimlerin kelime oluşum özelliklerinin belirlenmesinde metodolojik bir temel olarak kullanılmıştır. Mikrotoponiminin

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
Başkanlığı

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
M o n g o l i a n S t u d i e s C e n t e r

ifadesinin gerekçesi, N. Podolskaya, V. Nikonov, E. Murzayev, T. Zhanuzakov, S. Bulatova, L. Nahanova gibi araştırmacıların bilimsel bulgularına dayanmaktadır.

Yeniliğin derecesi ve bilimsel sonuçların durumu.

- Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerin bütünü, bölgesel bir mikrotoponimik sistemi biçiminde incelenip dilsel olarak incelenmiştir;
- Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimiğin tanınmasının etnokültürel temelleri;
- Onomastik dilbilim alanındaki mikro-anonim sistemin çalışmasının ilerleyişine genel bir bakış yapıldı ve sınıflara göre sınıflandırıldı;
- Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerine göre, mikrotoponimler, insan, toplum, doğa temaları çerçevesinde, mikrotoponimik imajı oluşturan kavramların bir göstergesi olarak gruplandırılmıştır;
- Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerinde insan kavramına ilişkin mikrotoponimlerin özellikleri analiz edildi;
- Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerinde toplum kavramına atıfta bulunan mikrotoponimler incelenmiştir;
- Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerinde doğa kavramına ilişkin mikrotoponimlerin özellikleri tanımlanmıştır;
- Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerin stratigrafik katmanları ortaya çıkarıldı;
- Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerin sözcüksel-anlamsal karakteri belirlenir;
- Aksuat, Ayagöze, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerin sınıflara göre sınıflandırılmasını gösteren kelime oluşturuç yapısal özellikler tanımlanmıştır.

Çalışmanın hipotezi.

Bölgesel mikrotoponimler içerik açısından zengin ve tutucudur. Bölgesel mikrotoponimi, farklı toponimik sınıflardan (mikrohidronimler, mikroorganizmalar, vb.) oluşuyor, doğal olarak gelişmişlerdir, rehberlik ve bilgi vermenin yanı sıra, bir ölçüde estetik bir işlev de yerine getirirler ve köylünün yaşam alanını düzenlerler, bölgesel mikrotoponimlerin anlamlı bir tonu, çoğunlukla doğaldırlar, aralarında resmi, mecazi olmayan, ideolojik önemi olan mikrotoponimler vardır.

Savunmada yer alan ilkeler.

-Abay bölgesinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimleri, yerleşimin parçalarının isimlerine ait mikrotoponimlik sınıflardan (mikrohidronimler, mikroonimler, mikrotronimler, fito-mikrotoponimler) oluşuyordu.

- Bölgesel mikrotoponimlerin doğal oluşumundan ve Kazak halkının yaşam felsefeleri ve değerlerinin bütünlüğünden içeriklerinde «insan», «toplum», «doğa» gibi temel kavramlar oluşturulmuştur.

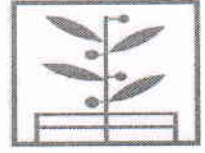
- Abay eyaletinin Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerinin mikrotoponimlerin stratigrafik katmanları tanımlanmıştır.

- Mikrotoponimlerin yapısal özelliklerinin tanınması, Kazak ve Türk onomastiklerinde uygun isimlerin yapısal tipinin belirlenmesinin temelini oluşturmuştur.

- Mikrotoponimlerin ayrıca kendi gramer karakterleri, morfolojik yapıları, yaratma yöntemleri, kelime oluşturma biçimleri - aslında kelime oluşturma yapıları vardır.

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
Başkanlığı

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
M o n g o l i a n S t u d i e s C e n t e r

- Aksuat, Urjar, Ayagöz bölgelerinin mikrotoponimlerinin kelime oluşum özellikleri, kendilerine has yaratım biçimleri olduğunu göstermektedir.

Elde edilen sonuçların ilgili gerçek problemin, teorik veya uygulamalı problemin çözümüne yönlendirilmesi. M. E. Mamysheva'nın «Abay eyaleti mikrotoponimlerinin dilsel kültürel sistemi (Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerin yer-su isimlerine dayalı)» başlıklı tez çalışması çerçevesinde elde edilen sonuçlar, Kazak dilinin toponomik eğitim sistemi olan modern dilin güncel sorunlarının ele alınması için temel teşkil etmektedir.

Çalışmanın teorik önemi. Mamysheva'nın araştırma çalışmasını teorik olarak önemli bir araştırma çalışması olarak görüyorum. Kazak toponimi ve mikrotoponimi teorisine dayanan tezin bilimsel sonuçları, belirli bölgelerde yer adları sistemi hakkında yeni yargılar ve kararlar verme fırsatı sunmaktadır. Çalışmanın sonuçları onomastik, toponim, Kazak etnolinguistik, dilbilimsel coğrafya ile ilgili bazı teorik problemlerin çözümüne katkı sağlamaktadır.

Çalışmanın pratik önemi. Araştırma çalışmasının sonuçları, etimoloji, sözlük-anlambilim, bölgesel toponimlik sorunları, toponimik sisteminin dildeki işlevine dayanmaktadır ve araştırmanın sonuçları bölgesel ad bilimi araştırmalarına katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmanın materyalleri bölgesel toponimik çalışmalarda, Türkçe ve yabancı dillerdeki karşılaştırmalı toponim çalışmalarında, toponim seferlerinde coğrafi adları toplarken, toponim sözlükleri ve atlasları derlerken, Abay bölgesinin toponimi üzerine özel kursların ve Kazak dilinin tarihi üzerine özel seminerlerin geliştirilmesi sırasında kullanılabilir.

Tezde araştırmacı tarafından yapılan her bilimsel sonucun (bilimsel sonuçlar), varılan sonuçların gerekçelendirme ve özgünlük derecesi.

M. E. Mamysheva'nın «Abay eyaleti mikrotoponimlerinin dilsel kültürel sistemi (Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerin yer-su isimlerine dayalı)» konulu tez çalışmasında elde edilen bulgular, ilgili araştırmalara ve dilsel gerçeklere dayanarak bilimsel olarak doğrulanmış ve kanıtlanmıştır. Bunların geçerliliği ve güvenilirliği, başvuru sahibinin kullandığı bilimsel yöntem ve tekniklerden (karşılaştırmalı-tarihsel yöntem, analitik-yorumlayıcı yöntem, tarihsel-edebi yöntem, fonksiyonel-sistem yöntemi, karşılaştırılabilir inceleme yöntemi) ve Arşiv Fonundan tahire verilerin kullanılmasıyla açıklanmaktadır.

Elde edilen sonuçların iç biriminin değerlendirilmesi. Çalışma sırasında elde edilen sonuçlar birbirini tamamlıyor. Çalışmanın her bölümünde ortaya çıkan sorunlar, düşünceler ve görüşler, bilimsel sonuçlarda tutarlılık korunur ve bölümler arasındaki tutarlılık ilkesi gözlemlenir. Çalışma, ortaya çıkan sorunların tutarlılığını, sürekliliğini kesinlikle gözlemlemektedir. Bölümler birbiriyle yakın bir birlik içinde ele alındı. Sonuç olarak, her bölümde yapılan önemli bulgular ve genel sonuçlar birbiriyle uyumlu iç birimlerde iç içe geçmiştir.

Tezin ana ilkelerinin, sonuçlarının, bulgularının ve sonuçlarının yeterli ve eksiksiz olarak sunulduğunun teyidi.

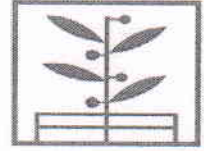
Bilimsel çalışmanın sonuçları, komite tarafından önerilen bilimsel yayınlarda, 4 makede, uluslararası ve Cumhuriyetçi düzeylerdeki yayınlarda-3 makede yayınlanmıştır. Tezin ana kuralları Scopus veritabanında yer alan bilimsel yayında da yayınlanmıştır.

Bütün bu çalışmalar, bu tezde gündeme getirilen konuları ele almaktadır.

Tezin içeriğinde ve tasarımında eksiklikler. Mamysheva Moldir Yerlanovna'nın tezinde ciddi eksiklikler ve hatalar yoktu.

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
Başkanlığı

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
Mongolian Studies Center

Tez içeriğinin "Bilimsel Derecelerin Verilmesi Kuralları" gerekliliklerine uygunluğu.

Tez konusunun alaka düzeyi, bilimsel yenilik ve çalışmanın teorik, pratik önemi göz önüne alındığında, 6D020500 – Filoloji alanında doktora derecesi (doktora) elde etmek için ««Abay eyaleti mikrotoponimlerinin dilsel kültürel sistemi (Aksuat, Ayagöz, Urjar bölgelerin yer-su isimlerine dayalı)» konulu tez, tamamen tamamlanmış bilimsel temelli bir araştırma çalışması olarak KC Eğitim ve Bilim Bakanlığı Kontrol Komitesi'nin "Bilimsel Derece Verme Kuralları"nın gerekliliklerine tamamen uygundur ve Yazar Mamysheva Moldir Yerlanovna'nın bilimsel Felsefe Doktoru derecesini hak ettiğine sayıyorum.

İnceleyen:

İstanbul Üniversitesi
Çağdaş Türk Dilleri ve Edebiyatları
Bölüm Başkanı Prof. Dr.

Mehmet Ölmez

Prof. Dr. Mehmet Ölmez
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanı
34459 Laleli / İSTANBUL, TURKEY

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
Başkanlığı

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
Mongolian Studies Center

**6D020500 – «Филология» мамандығы бойынша философия докторы
(PhD) дәрежесін алу үшін орындалған Мамышева Мөлдір
Ерланқызының
«Абай облысы микротопонимдерінің лингвомәдени жүйесі (Ақсуат,
Аягөз, Үржар аудандары жер-су атаулары негізінде)»
тақырыбындағы ғылыми диссертациясына
шетелдік ғылыми кеңесшінің
ШІКІРІ**

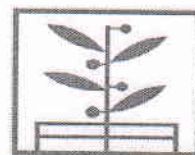
Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Географиялық атаулар туралы ғылым кез-келген ел, мемлекет үшін саяси, тарихи, әлеуметтік, мәдени тұрғыдан маңыздылығы жағынан алып қарағанда, этноанықтауыштық, этнотанымдық сипаттағы, елтанымдық көрсеткіш мәнге ие ғылым саласы. Бұл ғылымның өлкені зерттеуде, халықтың тарихы мен мәдениетін танудағы қызметі өте маңызды. Топонимикалық зерттеулерді жүзеге асырудағы ең маңызды аспект - топонимия материалдары негізінде ұлттың, халықтың тілдік бейнесін, философиялық көзқарасын ашу. Қазақстан топонимикасында жер-су атауларына байланысты зерттеулердің тұрақты жүргізіліп отырғаны анық, дегенмен нақты бір өңір бойынша елді мекендердің атауларын түгел қамтыған хронологиялық зерттеулердің аз болуы осы жұмыстың өзектілігі мен қоғамдық маңыздылығын көрсетеді. Бұл дегеніміз, диссертация тақырыбы бойынша жүргізілген зерттеу барысында бұған дейін қарастырылмай, тыс қалған, тек кейбір өңірлерге ғана тән мәселелерді айқындау мүмкіндігі туындап, зерттеудің ғылыми әлеуеті артқаны айқын екеніне дәлел.

Микротопонимдерде кейбір диалектілік ерекшеліктермен қатар, халық тарихының фактілері, сол өңірдің өмір сүру салты мен дүниетанымының ерекшеліктері де көрініс табатыны белгілі. Жаһандану жағдайында және бұқаралық мәдениеттің әсерінен бұл тілдік материал із-түзсіз жоғалып кетуі мүмкін, сондықтан оны жинау және сақтау өте маңызды. Бұл мәселе де зерттеу жұмысының маңыздылығын көрсетеді.

Диссертанттың жұмысы жер-су атауларына қатысты тілдік материалдарды тарихи-кешенді талдауға, лингвистикалық түсіндірулерге,

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
Başkanlığı

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
M o n g o l i a n S t u d i e s C e n t e r

географиялық атауларды мәдениеттану тұрғысынан тұжырымдауға, географиялық атаулармен байланысы бар фольклорлық дереккөздерді зерттеуге негізделген. Жұмыстан ономастикалық өзгерістердің динамикасын, мәдени-тарихи фактілер мен әлеуметтік-экономикалық өзгерістердің көрінісін көруге болады. Зерттеу барысында топонимикалық бірліктердің компоненттік құрамы, құрылымдық типтері мен модельдері жан-жақты талданған. Диссертант М.Е. Мамышеваның Абай облысының топонимиясын кешенді талдай отырып алған қорытындысы микротопонимдердің лингвомәдени қызметінің әлеуетін көрсетеді, яғни әлеуметтік-саяси және соған байланысты идеологиялық факторлардың әсері сияқты сыртқы факторларға қарамастан, Абай облысына қатысты географиялық нысан атауларында тұрақтылық басым, жалпы табиғи объектілермен байланысты географиялық атауларда тұрақтылық бар екендігін анықтаған. Осы факт диссертантқа зерттеу жұмысын тақырыбына сай жан-жақты талдауға мүмкіндік берген. Соған сай, диссертант зерттеу жұмысының 1-ші тарауында географиялық нысандарды «Адам-қоғам-табиғат» концептісіне топтастырып, концептілік жүйе негізінде микротопонимдердің лингвомәдени ерекшеліктерін, ондағы ұлттық дүниетаным мен философияны, ұлттық ойлау мен қабылдаудың тереңдігін зерттеген, яғни мәдени коннотация тұрғысынан ұлттық топонимияның мазмұнын ашады. Зерттеу жұмысының «Микротопонимдердің лексика-семантикалық және сөзжасамдық сипаты» деп аталатын екінші тарауында автор микротопонимдердегі тілдік қабаттарды анықтап, оларға құрылымдық тұрғыдан талдау жұмысын жүргізеді, олардың құрылымдық және сөзжасамдық ерекшеліктерін анықтайды.

Зерттеу пәні ретінде Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдердің лингвомәдени, сөзжасамдық-құрылымдық ерекшелігі қарастырылған.

Зерттеу нысаны. Абай облысына қарасты Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандарында кездесетін микротопонимдер зерттеу жұмысының басты нысаны болып табылған.

Зерттеудің мақсаты. Жұмыс зерттеу мақсатына сай микротопонимдердің лингвомәдени негіздері мен дәстүрлі лингвистикалық

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
Başkanlığı

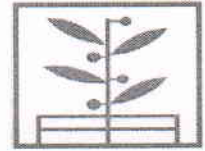
Department of Modern Turkic Languages and Literatures
M o n g o l i a n S t u d i e s C e n t e r

парадигма аясындағы қолданысын негізге ала отырып, Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микропонимдерінің лингвомәдени жүйесін және сөзжасамдық-құрылымдық тұрғыдан кешенді зерттеуге бағытталған.

Аталған мақсатқа қол жеткізу үшін төмендегі **міндеттер** атқарылған:

- Тіл білімінің ономастикалық кеңістігі мен микропонимдік жүйесінің зерттелу барысы талданған;
- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микропонимдері кластар бойынша жіктелген;
- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микропонимдеріндегі халықтық таным айқындалған;
- Аталған аудандар бойынша микропонимиялық бейне құрайтын концептілері көрсетіле отырып, микропонимдерді адам, қоғам, табиғат тақырыптары аясында топтастырылған;
- Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микропонимдерінің танымдық және этномәдени сипаты сараланған;
- Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микропонимдерінің стратиграфиялық қабаттары зерделенген;
- Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микропонимдерінің лексика-семантикалық сипаты айқындалған;
- Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микропонимдерінің кластар бойынша жіктелімі көрсетіле отырып, сөзжасамдық құрылымдық ерекшеліктері анықталған.

Зерттеудің теориялық және әдістемелік негіздері. Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізі ретінде қазақ ономастикасының жалпы мәселелеріне қатысты Ә.Әбдірахманов, Е. Қойшыбаев, Т. Жанұзақов, О. Сұлтаньяев, Е. Керімбаев, Е. Жартыбаев, Қ.Қ. Рысберген және т.б. зерттеушілердің зерттеулері негізге алынған. Сонымен қатар аймақтық топонимика мәселелеріне қатысты Қ. Сапаров, Б. Бияров, А. Әлімхан, Ұ.Ержанова, Ш. Сейітова, Э. Орынбетова сынды зерттеушілердің ғылыми еңбектері зерттеу жұмысына негіз болған. Зерттеу барысында микропонимдердің тарихи сипаты қазақ топонимдері стратиграфиясын әр түрлі аймақтық деңгейде зерттеген Әбдірахманов, Т. Жанұзақов, Ұ. Ержанова, Б. Бияров сынды зерттеушілердің еңбектері қарастырылған. Диссертант топонимдердің табиғи ортамен байланысы туралы мәселелерде Э.М. Мурзаев, Б.А. Будагов, Б.Х. Хасанов, К. Конкобаев, Ж.Д. Достай, А.Р.

Медеу, т.б. зерттеулерін басшылыққа алған. Микротопонимияның ландшафттар динамикасы және табиғатты қорғау мәселелеріне қатысты зерттеу С.Омарбекова, Ә.Е. Аяпбекова, А.У. Мақанова, З.Қ. Мырзалиева, К.Т.Мәмбеталиев, Ә.Ж. Сағымбай т.б. ғылыми жұмыстарына сүйеніп жүзеге асырылған. Микротопонимдердің лингомәдени ерекшеліктерінде А.Әбдірахманов, Е. Қойшыбаев, Т. Жанұзақов, О. Султаньяев, Т. Жанұзақов, Е. Керімбаев, Қ. Рысберген, этномәдени қырларында А. Арысбаев, Б.Әбдуәлиұлы, А.Ә. Әлімхан, Д.Ш. Бикенов, А.Н. Бекмешева, Б.Н. Бияров, Г.Н. Джумадилаева, Ғ.Ж. Ермекбаев, Ш. Сейітова, Ж.А. Исмайлова, З.А.Құламанова, А.Б. Мақұлбек, Б.Т. Тасболатов, Ұ.Р. Ержанова және басқа да зерттеушілердің лингвистикалық сипаттағы зерттеулерін әдіснамалық негіз ретінде қолданған. Микротопонимдердің семантикалық, морфологиялық, фоносемантикалық қырларында А. Мақұлбек, А. Әбдрахманов, Қ. Рысберген сынды зерттеушілердің еңбектеріне сүйенсек, микротопонимдердің сөзжасамдық ерекшеліктерін анықтауда Б. Бияров, Б. Қасым, Ж. Бұғыбаева сынды зерттеушілердің теориялық еңбектерін әдіснамалық негіз ретінде қолдандық. Микротопонимия тұжырымын негіздеуде Н. Подольская, В. Никонов, Э. Мурзаев, Т. Жанұзақов, С. Булатова, Л. Наханова тәрізді зерттеушілердің ғылыми тұжырымдары негізге алынған.

Ғылыми нәтижелердің жаңашылдық дәрежесі мен жағдайы.

- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдерінің жиынтығы аймақтық микротопонимиялық жүйе нысанында арнайы зерттеліп, лингвистикалық тұрғыдан қарастырылған;
- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдерін танудың этномәдени негіздері ғаламдық бейне мен аймақтық микротопонимия сараланған;
- Тіл білімінің ономастикалық кеңістігіндегі микротопонимдік жүйенің зерттелу барысына шолу жасалып, кластар бойынша жіктелген;
- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары бойынша микротопонимиялық бейне құрайтын концептілерді көрсете отырып, микротопонимдер адам, қоғам, табиғат тақырыптары аясында топтастырылған;
- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдеріндегі адам концептісіне қатысты микротопонимдердің ерекшеліктері сараланды;

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
M o n g o l i a n S t u d i e s C e n t e r

- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдеріндегі қоғам концептісіне қатысты микротопонимдер зерделенген;
- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдеріндегі табиғат концептісіне қатысты микротопонимдердің ерекшеліктері анықталған;
- Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдерінің стратиграфиялық қабаттары анықталған;
- Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдерінің лексика-семантикалық сипаты айқындалған;
- Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдерінің кластар бойынша жіктелімін көрсете отырып, сөзжасамдық құрылымдық ерекшеліктері анықталған.

Зерттеу гипотезасы.

Өңірлік микротопонимдер мазмұны бай және консервативті. Өңірлік микротопонимия әртүрлі топонимикалық кластардан (микродридонимдер, микроорганизмдер және т.б.) тұрады, олар табиғи түрде дамыған, бағыт-бағдар, ақпарат беру қызметтерінен бөлек, белгілі бір дәрежеде эстетикалық функцияны орындап, шаруа адамының өмір сүру кеңістігін ұйымдастырып отырған, өңірлік микротопонимдердің экспрессивті реңкі басым, көбіне табиғи, арасында ресми, бейнелі емес, идеологиялық мән жүктелген микротопонимдер де кездеседі.

Қорғауға енгізілген қағидалар.

- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдері елді мекен бөліктерінің атауларына қатысты микротопонимдік кластар (микродридонимдер, микрооронимдер, микродридонимдер, фито-микротопонимдер) құраған.
- Өңірлік микротопонимдердің табиғи түрде қалыптасуынан және олардың мазмұнындағы қазақ халқының өмірлік философиясы мен құндылықтар жиынтығынан «адам», «қоғам», «табиғат» сияқты негізгі концептілер түзілген.
- Абай облысы Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары микротопонимдерінің стратиграфиялық қабаттары айқындалған.
- Микротопонимдердің құрылымдық ерекшеліктерін тану қазақ және түркі ономастикасында жалқы есімдердің құрылымдық типін анықтауға негіз болған.

- Микротопонимдердің де өзіне тән грамматикалық сипаты, морфологиялық құрылымы, жасалу тәсілдері, сөз тудыратын формалары – нақтысы, сөзжасамдық құрылымы болады.

- Ақсуат, Үржар, Аягөз аудандары микротопонимдерінің сөзжасамдық ерекшеліктері олардың өзіне тән жасалу тәсілдері бар екендігін көрсеткен.

Алынған нәтижелердің тиісті өзекті мәселені, теориялық немесе қолданбалы есепті шешуге бағытталуы. М.Е. Мамышеваның «Абай облысы микротопонимдерінің лингвомәдени жүйесі (Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары жер-су атаулары негізінде)» атты диссертациялық жұмысы аясында алынған нәтижелер бүгінгі тілтанымдағы, қазақ тілі білімінің топонимжасау жүйесіндегі өзекті мәселелерді қарастыруда негіз болады.

Зерттеудің теориялық маңызы. М.Е. Мамышеваның зерттеу жұмысы теориялық тұрғыдан маңызды зерттеу жұмысы деп санаймын. Диссертациялық жұмыстың ғылыми нәтижелері мен қорытындылары қазақ топонимикасы мен микротопонимика теориясын негізге ала отырып, белгілі бір аймақтардағы топонимдік жүйе туралы жаңа пайымдаулар мен шешімдер жасауға мүмкіншілік береді. Зерттеу нәтижелері мен тұжырымдары ономастика, топонимия, қазақ этнолингвистикасы, лингвогеографиясына қатысты кейбір теориялық мәселелерді шешуде өз деңгейінде үлес қосады.

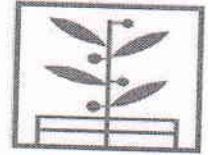
Зерттеудің практикалық маңызы. Зерттеу жұмысының тұжырымдары этимология, лексика-семантика, аймақтық топонимика мәселелері, топонимикалық жүйенің тілдегі қызметі кең көлемде нақты материалдар негізінде қарастырылған, зерттеу нәтижелері аймақтық ономастикаға қатысты зерттеулерге өз үлесін қосады. Бұл зерттеудің материалдары аймақтық топонимикалық зерттеулерде, түркі және шет тілдеріндегі топонимия бойынша салыстырмалы жұмыстарда, топонимикалық экспедицияларда географиялық атауларды жинау кезінде, топонимикалық сөздіктер мен атластарды құрастыру кезінде, Абай облысы топонимикасы бойынша арнайы курстар мен қазақ тілі тарихы мәселелері бойынша арнайы семинарлар әзірлеу кезінде пайдалануға болады.

Ізденушінің диссертацияда жасаған әрбір ғылыми нәтижесінің (ғылыми түйіндерінің), тұжырымдарының және қорытындысының негіздемелік және шынайылық дәрежесі.

М.Е. Мамышеваның «Абай облысы микротопонимдерінің лингвомәдени жүйесі (Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары жер-су атаулары

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
Başkanlığı

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
Mongolian Studies Center

негізінде)» тақырыбындағы диссертация жұмысында алынған қорытынды тұжырымдамалар тиісті зерттеулер мен тілдік фактілерге сүйене отырып, ғылыми тұрғыдан негізделіп, дәлелденген. Олардың негіздемелігі мен шынайылығы ізденуші қолданған ғылыми әдіс-тәсілдер (салыстырмалы-тарихи әдіс, аналитикалық-интерпретативті әдіс, тарихи-әдеби әдіс, функциональдық-жүйелік әдісі, компаративті сараптау әдісі) кешенімен, сондай-ақ мұрағат қорынан алынған тың деректердің қолданылуымен түсіндірілген.

Алынған нәтижелердің ішкі бірлігінің бағалануы. Зерттеу барысында алынған нәтижелер бір-бірін толықтырады. Жұмыстың әр бөлімінде көтерілген мәселелер мен ойлар және пікірлер, ғылыми қорытындыларда жүйелілік сақталған, тараулар арасындағы бірізділік принципі де сақталған. Зерттеуде көтерілетін мәселелердің реттілігі, жалғасымдылығы қатаң сақталып отырады. Бөлімдер бір-бірімен тығыз бірлікте қаралған. Соның нәтижесінде әр бөлімде жасалған түйінді тұжырымдар мен жалпы қорытынды өзара үйлесімді ішкі бірлікте сабақтасқан.

Диссертацияның негізгі қағидасының, нәтижесінің, тұжырымдары мен қорытындыларының жариялануының жеткілікті, толықтығына растама.

Ғылыми жұмыстың нәтижелері мен тұжырымдары комитет ұсынған ғылыми басылымдарда 4 мақала, халықаралық және республикалық деңгейдегі басылымдарда 3 мақала жарыққа шыққан. Диссертацияның негізгі ережелері Scopus базасына кіретін ғылыми басылымда 1 мақаласы жарияланған.

Аталған еңбектердің бәрінде де осы диссертациялық жұмыста көтерілген мәселелер қарастырылған, талданған.

Диссертация мазмұнындағы және рәсімделуіндегі кемшіліктер.

Мамышева Мөлдір Ерланқызының диссертациясында баса айтатындай кемшіліктер мен қателер орын алмаған.

Диссертация мазмұнының «Ғылыми дәрежелер беру Ережелері» талаптары аясына сәйкестілігі

Диссертация тақырыбының өзектілігін, жұмыстың ғылыми жаңалығын және теориялық, практикалық маңыздылығын ескере отырып, 6D020500 – Филология мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми

I.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
 Edebiyat Fakültesi Dekanlığı
 Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölüm
 Başkanlığı

Department of Modern Turkic Languages and Literatures
 Mongolian Studies Center

дәрежесін алу үшін дайындалған «Абай облысы микротопонимдерінің лингвомәдени жүйесі (Ақсуат, Аягөз, Үржар аудандары жер-су атаулары негізінде)» тақырыбындағы диссертация толыққанды аяқталған, ғылыми жаңалығы негізделген зерттеу жұмысы ретінде ҚР БЖҒМ Білім беру және ғылым саласындағы Бақылау Комитетінің «Ғылыми дәрежелер беру Ережелерінің» талаптарына толық сәйкес келеді және автор Мамышева Мөлдір Ерланқызын философия докторы ғылыми дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Пікір беруші:

Шетелдік ғылыми кеңесші
 Түркия мемлекеті
 Стамбул университетінің профессоры

Мехмет Өлmez

Prof. Dr. Mehmet Ölmez
 İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
 Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanı
 34459 Leleli / İSTANBUL, TURKEY

Түрік тілінен қазақ тіліне аударған
 Түрікпенова Айгүл Жүлмамбетовна

С.А.Б.

Қазақстан Республикасы, Абай облысы, Семей қаласы.

Екі мың жиырма үшінші жыл төртінші наурыз.

Мен, Лепесова Гульназ Максатовна, Абай облысының нотариаттық округінің
нотариусы, 19 қазанда 2017 жылы лицензия №17017983 Қазақстан
Республикасының Әділет Министрлігімен берілген, аудармашы Турикпенова
Айгуль Жумановнаның қойған қолының түпнұсқалығын куәландырамын.
Аудармашының жеке басы, әрекет қабілеттілігі және өкілеттілігі тексерілді.

№1670 тізілімде тіркелді

Жекеше нотариуска төленген сома: 103,5+1725 тенге.

Нотариус:

ET8805915230304133152H247304

Нотариаттық іс-әрекеттің бірегей нөмірі / Уникальный номер нотариального действия